

ЕЛЕКТРОННІ ЗАСОБИ ПЕРЕКЛАДУ В КУРСІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДЛЯ ТЕХНІЧНИХ ФАХІВЦІВ

Упровадження кредитно-модульної системи у вищих технічних навчальних закладах вимагає суттєвої інтенсифікації навчального процесу, перегляду традиційних педагогічних методик. Це, зокрема, стосується технологій навчання іноземних мов³⁹. Сучасні програми підготовки спеціалістів інженерного профілю з іноземних мов не забезпечують можливості досягнення необхідного рівня комунікативних знань та навичок для студентів, які не мають достатньої початкової підготовки під час вступу до навчального закладу, мають обмежений активний запас слів та знань з граматики. Недостатній час занять з іноземної мови, яка не є профільною дисципліною для технічних факультетів, не забезпечує умов для здобуття навіть основ володіння мовою, якщо дотримуватися лише традиційних форм навчання.

Практика показує, що переважна доля часу під час перекладу технічних текстів студентами-початківцями витрачається на роботу зі словником, відшукування правильного варіанту перекладу невідомого слова. Хронометраж під час виконання контрольного перекладу текстів стандартного розміру (1000-1500 знаків) показує, що навіть у випадку відносно простих текстів, які стосуються послідовності технологічних операцій, такий підрядковий переклад займає до 90% усього часу, тобто на редагування, спроби літературної обробки тексту, зрозуміння його граматичних особливостей часу практично не лишається. Виникає природне питання про можливість та доцільність часткової автоматизації первинного (підрядкового) перекладу тексту шляхом застосування комп'ютерної програми, так званого електронного перекладача. На жаль, як буде проілюстровано далі на конкретних прикладах, якщо справа стосується перекладу на мову, що належить до іншої мовної групи, як це є у випадку перекладу з англійської на російську чи українську мову, жодна з наявних програм не придатна для адекватного літературного перекладу навіть простих текстів

³⁹Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г.Є.Бакаєва, О.А.Борисенко, І.І.Зуєнок та ін. – К., 2005. – 119 с.

технічного змісту. У прикладах ми будемо розглядати переклад з англійської на українську мову. Із зазначених причин значна частина викладачів фактично ігнорує електронний переклад. Тим не менше, студенти, які не мають достатньо вільного часу на пошуки значень великої кількості незнайомих слів, знов і знов випробовують цей засіб. Хоча б із цієї причини необхідно добре усвідомлювати всі можливості та недоліки машинного перекладу, шляхи корегування цих вад.

Основна і мабуть єдина приваблива риса електронного перекладу – це реальна можливість практично миттєвого представлення оригінального тексту як набору слів іншою мовою, значення яких відповідають основним значенням слів вихідного тексту. Маючи відповідну підготовку, в переважній більшості випадків можна швидко зрозуміти загальний зміст тексту, що перекладається, та відтворити його іншою мовою з урахуванням особливостей цієї мови, літературних штамів, притаманних певній технічній галузі. За наявності необхідної оргтехніки (сканер та комп'ютер із належним програмовим забезпеченням) переклад навчального тексту обсягом 1500 знаків в електронну форму з наступним машинним перекладом займає не більше 10 хвилин, тобто час попереднього перекладу скорочується майже на порядок.

Розглянемо декілька конкретних прикладів електронного перекладу текстів з галузі комп'ютерних технологій та телекомунікацій, яка відповідає фаху студентів, що навчаються на факультеті телекомунікацій та захисту інформації Національного авіаційного університету України. Для електронного перекладу застосовували програму Pragma⁴⁰. Слід зазначити, що практично такі самі результати були отримані під час випробовування програм перекладу з англійської на російську перекладачами Pragma, Promt⁴¹, Magic Gooddy⁴² та ін. Таким чином, наведені нижче приклади є типовими та ілюструють сучасні можливості машинного перекладу.

У найпростіших випадках речення взагалі не потребують правлення:

Operating systems continue to evolve.

Операційні системи продовжують розвиватися.

⁴⁰ <http://trident.com.ua>

⁴¹ <http://translate.ru>

⁴² <http://goo-ru.promt.ru>

Однак чим довше речення, тим більше потреби в корегуванні порядку слів, їх закінчень відповідно до відмінка, та урахування інших стилістичних та граматичних особливостей, які поки що не піддаються автоматичному обробленню:

In a distributed OS, a process can run on any computer in the network (presumably a computer that is idle) to increase that process's performance.

В розподіленій ОС, процес може виконувати на будь-якому комп'ютері в мережі (можливо комп'ютер, який є неактивним) щоби збільшити виконання того процесу.

Після редагування тексту з урахуванням особливостей української технічної термінології, отримаємо кінцевий варіант перекладу:

В дистрибутивній ОС (операційній системі) з метою підвищення продуктивності процес може виконуватись на будь-якому комп'ютері в мережі (можливо на тому, що не є зараз активним).

Найскладніший тип речень, що найгірше обробляються сучасними програмами перекладу, – це нестандартні речення, в яких наявні художні порівняння або метафори, що виходять за межі вузької термінології певної фахової галузі. Як приклад, розглянемо такої уривок:

It was not until the 19th century that the newspaper became the dominant pre-electronic medium, following in the wake of the pamphlet and the book and in the company of the periodical. It was during the 19th century also that the communications revolution speeded up, beginning with transport, the railway, and leading on through the telegraph, the telephone, radio, and motion pictures into the 20th-century world of the motor car and the airplane.

Це не було поки 19-е сторіччя що газета стала домінуючим переделектронним засобом, слідуючи в кільватері памфлета і книги і в компанії періодичного видання. Це було протягом 19-го сторіччя також це, швидкість якого революція комунікацій розвивала, починаючись з транспорту, залізниця, і, приводячи на через телеграф, телефон, радіо, і фільми в світ 20-го сторіччя легкового автомобіля і літака.

На цей раз текст після редагування помітно відрізняється від машинного перекладу:

Тільки в 19 столітті газети та журнали стали домінуючим доелектронним засобом масової інформації, повторивши долю книг та брошур. Саме на протязі цього століття прискорила революція засобів зв'язку, що почалась на транспорті, в залізниці і продовжилась у телеграфі, телефоні, радіо і кінематографі, ведучі людство в 20 століття – світ автомобілів та літаків.

Наведені приклади показують, що алгоритми наявних програм машинного перекладу передбачають використання під час роботи лише одного-двох найбільш розповсюджених значень слів, вони не завжди враховують особливості граматики тексту, що перекладається. Однак роз'яснення типових недоліків електронного перекладу, навчання студентів засобам літературного редагування дозволяє достатньо ефективно застосовувати електронні перекладачі у сполученні з електронними словниками як ефективний допоміжний засіб під час перекладу технічних текстів. Особливо помітні успіхи під час використання таких засобів для відносно слабких та середніх студентів, які під час перекладу часто не вкладаються у відведені часові нормативи. Зі зростанням загального рівня знань та навичок студента ефект від використання електронних засобів помітно зменшується, але навіть особи, що досить добре володіють технікою літературного перекладу, часто користуються перекладачем із метою економії часу для пошуку значень окремих слів. І лише найкращі студенти відмовляються від користування електронним перекладачем, хоча і вони охоче застосовують електронні словники, наприклад, Lingvo.

Ще одна досить цінна риса машинних перекладачів – можливість використання генерованих ними текстів у ролі навчальних моделей. Порівняння текстів до і після літературного редагування дозволяє наочно продемонструвати відмінності у побудові речень у рідній та іноземних мовах, показати роль, відмінності та схожі риси типових граматичних конструкцій у цих мовах.